

Julkisten käymälöiden kunto ja siisteys - PROJEKTIRAPORTTI

Kotkan ympäristöterveydenhuollon palveluyksikkö ja Haminan terveysvalvonta tarkastivat vuoden 2019 toukokuun ja syyskuun välisenä aikana julkisia käymälöitä Pyhtään, Kotkan, Haminan, Virolahden ja Miehikkälän kuntien alueella. Kaikkiaan käymälätiloja tarkastettiin 45 kappaletta, sisältäen uimarantojen, huoltoasemien, elintarvikemyymälöiden, ravintoloiden, ostoskeskusten, kahviloiden, moottoritien levähdyspaikan, ulkoilualueen, teatterin, junan seisakkeen ja kesätapahtuman käymälöitä. Tarkastetut käymälät olivat vesivessoja, kuivakäymälöitä sekä bajamajoja.

Tarkastuksilla kiinnitettiin huomiota esimerkiksi pintojen puhtauteen ja tilojen yleiseen siisteyteen, vessapaperin saatavuuteen, jäteastioihin, käsienpesupisteisiin sekä liikuntaesteisten ja lasten huomioimiseen, kuten hoitoalustojen ja pottien saatavuuteen ja puhtauteen.

Elintarvikelain (1367/2011) mukaan elintarvikehuoneistossa, jossa on yli kuusi asiakaspaikkaa, tulee asiakkaiden käytössä olla riittävästi asianmukaisesti varustettuja käymälöitä. Terveysturvallisuuslain (763/1994) puitteissa toimivien kohteiden tulee puolestaan lain mukaan harjoittaa toimintaa niin että terveyshaittojen syntymistä pyritään ehkäisemään. Käymälöiden puhtaanapito ja muu ylläpito on suositeltavaa kirjata esimerkiksi oma- ja valvontasuunnitelmaan.

Uimarantojen käymälät

Lähes kaikkien 24 tarkastetun uimarannan käymälät olivat siistejä. Valvonta-alueiden yleisillä uimarannoilla on pääsääntöisesti käytössä kuivakäymälöitä ja bajamajoja. Vesijohdon puuttuessa on käsienpesun järjestäminen haasteellista. Joillakin rannoilla on tarjolla käsidesiä. Rantojen käymälöihin kohdistuu ajoittain myös ilkeäkäyttöä, kuten käsien kuivaamiseen tarkoitettujen papereiden levittäminen. Vain hyvin harvalla rannalla on huomioitu liikuntaesteiset käyttäjät eikä vaipanvaihtopisteitä juuri ole järjestetty. Yleisesti rannoilla on jäteastioita mutta ne eivät välttämättä sijaitse käymälöiden yhteydessä; käymälätiloihin tai niiden välittömään läheisyyteen suositellaan kannellisia roska-astioita.

Saastuneen uimaveden välityksellä vatsatauteja aiheuttavat virukset ja mikrobit leviävät herkästi. Uimaveden voi saastumista voidaan estää tarjoamalla uimaveden käyttäjille puhtaat käymälätilat ja mahdollisuus käsien puhdistamiseen wc-käynnin jälkeen. Juokseva vesi ja saippua sekä käsien kuivaaminen paperiin tai rullapyyhkeeseen pesun jälkeen ovat parhaat keinot poistaa lika käsistä. Käsidesi pelkästään ei ole riittävä tappamaan taudinaiheuttajia.

Elintarvikemyymälöiden, ravintoloiden, huoltoasemien, ostoskeskusten ja kahviloiden käymälät

Elintarvikemyymälöiden, ravintoloiden, huoltoasemien ja kahviloiden asiakaskäymälöitä tarkastettiin yhteensä 13 kappaletta. Kaikki nämä kohteet olivat vesivessoja. Käymälöissä havaittiin jonkin verran puutteita ja epäkohtia, ravintoloiden ja kahden ostoskeskuksen käymälöitä lukuun ottamatta. Yhden elintarvikemyymälän käymälästä oli tullut valituksia ympäristöterveydenhuoltoon mutta tarkastushetkellä se oli siisti.

Havaitut puutteet liittyivät pääsääntöisesti puhtaanapidon ja jäteastioiden tai niiden tyhjennysvälin riittämättömyyteen. Monesti myös saippua oli päässyt loppumaan joistakin annostelijoista. Joitakin

4.2.2020

rakenteellisiakin epäkohtia huomattiin, kuten reikä käymälän välioivessa. Virtsanhajua havaittiin kahdessa kohteessa. Lähes kolmasosasta käymälöitä puuttui liikuntaesteisille soveltuva wc-istuin, vaipanvaihtopiste ja potta. Kuitenkin mikäli vaipanvaihtopiste ja/tai potta oli tarjolla, havaittiin ne siisteiksi. Yhdessä kahvilakohteessa käymälöiden määrä arvioitiin riittämättömäksi toimintaan nähden.

Käsien kuivaamista varten kohteisiin oli varattu yleisimmin kertakäyttöisiä paperipyyhkeitä. Paperipyyhkeiden lisäksi monessa kohteessa oli lisäksi ilmakuivain. Neljässä käymälässä oli asiakkaiden käytössä pelkästään ilmakuivaimet. Yhdessä kohteessa oli rullapyyhe.

Muut tarkastetut käymälät

Edellä mainittujen lisäksi tarkastettiin moottoritien levähdyspaikan, ulkoilualan, kokoontumistilan, junaseisakkeen ja kesätapahtuman käymälät. Näistä kaikki olivat vesivessoja, lukuun ottamatta kesätapahtuman käymälöitä jotka olivat bajamajoja. Epäkohtia havaittiin ainoastaan yhdessä käymälässä, joka oli hiukan epäsiisti. Vesivessoihin oli varattu paperia, paperia sekä rullapyyhe ja yhdessä kohteessa ilmakuivain käsien kuivattamista varten. Kesätapahtumien siirrettävissä käymälöissä käsienpesupisteen korvaavat käsidesiannostelijat, joita oli käytettävissä.

Tulosten tarkastelua

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköihin tulee ajoittain valituksia julkisten käymälöiden riittämättömästä puhtaanapidosta. Kaiken kaikkiaan noin viidesosassa tarkastetuista käymälöistä havaittiin puhtaanapidollisia ongelmia, mikä oli ennakoitua parempi tulos. On kuitenkin huomioitava, että projektiin liittyneet tarkastukset tehtiin pääasiassa muun tarkastustoiminnan yhteydessä virka-aikana, kun yleensä siivoukseen liittyvät ongelmat korostuvat muina ajankohtina, kuten viikonloppuina. Uimarannoilla käymälöiden puhtaanapito ja huolto kuuluvat pääsääntöisesti kunnille. Sen sijaan muissa kohteissa puhtaanapito on usein ulkoistettu varsinaiselta esimerkiksi kauppakeskus- tai ravintolatoimijalta siivousyritykselle. Puhtaanapito ei kaikissa kohteissa riitä ruuhka-aipeiden aikana.

Itse rakenteiden ylläpito puolestaan kuuluu tyypillisesti kiinteistön omistajalle. Saniteettitilojen korjaus ja remontointi vaativat resursseja. Pintojen tulee kuitenkin olla ehjät, jotta tilojen puhdistaminen ja käyttö voivat tapahtua hygieenisesti.

Käsien peseminen ja kuivaaminen wc-käynnin jälkeen, ja esimerkiksi ennen ruokailua on tehokas tapa vähentää taudinaiheuttajien leviämistä ja siten sairastumisia esimerkiksi influenssaan ja vatsatauteihin. Käsien huolellinen peseminen saippualla ja riittävä huuhteleminen poistaa käsistä likaa ja mikrobeja sekä viruksia. Käsien kuivaaminen kertakäyttöiseen paperiin tai rullapyyhkeeseen on hygieenisin tapa. Puhaltimet levittävät ilmaan käsien mikrobeja ja viruksia, jos käsienpesua ei ole tehty riittävän huolellisesti. Märkien käsien välityksellä mikrobit leviävät erityisen hyvin. Käsidesi tuhoaa tehokkaasti mikrobeja puhtaalta iholta, mutta likaisella iholla sen teho on heikentynyt.

Liikuntaesteisiä tai lapsiperheitä ei huomioida kaikkialla Etelä-Kymenlaaksossa. Uimarannoilla usein jo ympäristö on haastava esimerkiksi pyörätuolille esimerkiksi korkeuserojen ja pehmeän hiekan puolesta. Vaipanvaihtopiste puuttui kaikilta uimarannoilta ja muutamasta muusta tarkastetusta kohteesta. Noin puolessa elintarvikemyymälöissä, ravintoloissa, huoltoasemilla, ostoskeskuksissa, kahviloissa ja muissa tarkastetuissa kohteissa, uimarannat pois lukien, liikuntaesteiset ja lapsikäyttäjät huomiottiin.

Toimenpiteet

Käymälätilojen asianmukaisuuden seuraamista jatketaan Etelä-Kymenlaaksossa muun elintarvike- ja terveysuojeluvalvonnan tarkastusten yhteydessä. Tarvittaessa toimijoille annetaan ohjeistusta ja neuvontaa tai kehoitus asioiden saattamisesta kuntoon. Toimijoiden on hyvä ilmoittaa havaitsemistaan puutteista kiinteistöjen omistajille, jotta ne voidaan korjata. Myös siivouksen riittävyyttä on seurattava ja tarvittaessa siivousväliä tulee lyhentää. Itse käymälätilojen lisäksi tullaan kiinnittämään huomioita siihen, kuinka asia on huomioitu omavalvonnassa.